

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Извештај Комисије за преглед и оцену докторске дисертације

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета, на седници одржаној 23. новембра 2020. године, донело је одлуку о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је **мр Милица Божић Синчук** предала под насловом *Ономастички слојеви и њихова дијалекатска подлога у књижевном делу Борисава Станковића*. Након анализе садржаја докторске дисертације подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, на седници одржаној 23. новембра 2020. године.

2. Састав Комисије:

- Ментор: др Михаило Шћепановић, ванредни професор за област *Српски језик – Дијалектологија и ономастика српског језика*; изабран у звање ванредног професора 2017. године, запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду;
- Председник Комисије: Др Вељко Брборић, редовни професор за научну област *Методика наставе српског језика и књижевности*; година избора у звање 2017.; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду;
- Др Милош Ковачевић, редовни професор за научну област *Лингвистика – Славистика: Савремени српски језик и Стилистика*; година избора у звање: 1995.; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду;
- Др Јованка Радић, научни саветник, година избора у звање: 2011. (научна област: *ономастика, историја језика, дијалектологија*); запослена у Институту за српски језик Српске академије наука и уметности.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног родитеља, презиме: Милица (Светислав) Божић Синчук

2. Датум и место рођења: 19. април 1991. године, Београд

3. Основне и мастер студије: Дипломирала је 2014. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду, на Групи за српски језик и књижевност. Мастер рад под називом *Синонимија именичких деминутива у српском језику* одбранила је 2015. године на Филолошком факултету у Београду, под менторством проф. др Рајне Драгићевић.

4. Академско звање мастер професор језика и књижевности стекла је из области лексикологије (савременог српског језика).

5. Од 2018. године запослена је у Лексикографском одсеку Института за српски језик Српске академија наука и уметности. Од јула 2020. године има звање истраживач сарадник. Школске 2015/2016. године била је запослена у Филолошкој гимназији у Београду као професор Српског језика и Увода у општу лингвистику. У академској 2016/2017. години била је ангажована као сарадник у настави (ван радног односа) – демонстратор на Катедри за српски језик са јужнословенским језицима, а од 2017/2018. у Центру за учење српског језика као страног на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Бави се српском лексикографијом и лексикологијом. У средишту научних испитивања су питања књижевне ономастике и дијалектологије српског језика. Предмет научног интересовања су и проблеми наставе српског као страног језика. Говори и пише руски, енглески и француски језик. Активно учествује на научним скуповима међународног карактера.

Године 2018. пријавила је докторску дисертацију *Ономастички слојеви и њихова дијалекатска подлога у књижевном делу Борисава Станковића* у саставу комисије: др Михаило Шћепановић (ванред. проф.) (ментор), др Вељко Брборић (ред. проф.), др Милош Ковачевић (ред. проф.) и др Јованка Радић (научни саветник), која је одобрена 21. јуна 2018. године на седници Наставно-научног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду и 11. јула 2018. године на седници Већа научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

ОНОМАСТИЧКИ СЛОЈЕВИ И ЊИХОВА ДИЈАЛЕКАТСКА ПОДЛОГА У КЊИЖЕВНОМ ДЕЛУ БОРИСАВА СТАНКОВИЋА

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мср Милице Божић Синчук има 253 стране компјутерски сложеног текста. Тезу чини 6 поглавља са бројним потпоглављима, затим преглед Литературе, Извора и списак Скраћеница, а потом следе Регистар, Биографија и Изјава.

У првом поглављу (стр. 1–3), *Увод*, објашњен је избор теме, саопштен је предмет и циљ рада, представљен приступ теми и дата је структура. У другом поглављу, *Аналитички корпус* (стр. 4–10), даје се објашњење избора извора за ексцерпцију грађе, критеријуми ексцерпције, начин одабира и представљања ономастичког материјала. У трећем поглављу (стр. 11–27), *Теоријско-методолошки оквир рада*, дат је исцрпан преглед досадашњих истраживања о књижевној ономастици међу страним и српским лингвистима. У четвртом поглављу *Дијалекат у језику књижевног дела Борисава Станковића* (стр. 28–48) испитивано је место дијалекта у књижевном језику дела Борисава Станковића. Пето поглавље (стр. 49–225) носи наслов *Ономастички слојеви у књижевном делу Борисава Станковића* и представља централни и најобимнији део рада. У њему су ономастичке јединице разврстане према ономастичким категоријама у пет целина. Рад прате графички прикази и слике – Илустрације (има их 9), као и сажето представљање посматране грађе у Табелама (има их 4). Шесто поглавље (стр. 226–231) јесте *Закључак* у којем су систематизовано изнета закључна разматрања читавог рада. Затим је дата *Литература* (стр. 232–244) са 258 одредница (укључујући и електронске изворе) ономастичке, дијалектолошке, књижевнаучне и теоријске литературе. Следе *Извори* (стр. 245–246) у којима су изнети књижевни извори за ексцерпцију грађе и лексикографски извори који су послужили за прикупљање системских података о грађи. Након *Литературе* и *Извора* дате су *Скраћенице* (стр. 247), које су подељене у две групе: скраћенице ономастичких термина и *Опште скраћенице* коришћене у раду. Следи *Регистар ономастичких јединица* (стр. 248–252), у којем је узбучено представљен корпус испитиваних властитих имена. На крају тезе налази се *Биографија аутора* (стр. 253), а потом следе *Изјава о ауторству*, *Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјава о коришћењу*.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Милице Божић Синчук заснована је на ономастичком материјалу из сабраних дела Борисава Станковића у издању Просвете (Београд) који је ауторка ексцерпирала за потребе ове тезе. Начињен је Регистар, који садржи 425 властитих имена. Циљ рада био је да се прикупљене ономастичке јединице анализирају са структурне и семантичке стране, да се утврди њихова књижевностилска функција у језику, као и то да се испита удео дијалекатских језичких средстава у

творби овог специфичног лексичког слоја. У раду су постављени и ужи циљеви: испитати колики је и какав утицај одређеног говорног типа на ономастичку слику књижевног дела писца и који су стилски ефекти таквог пишчевог избора; затим, уочити о чему све могу сведочити ономастички слојеви, односно на који начин именослов може одсликавати културолошку и историјску слику једног друштва у одређеном временском периоду. У раду је заступљен лингвистички приступ испитивању грађе, јер се посматра књижевностилска функција онима која се постиже језичким средствима (творбеним и фономорфолошким).

Након *Увода*, у поглављу *Аналитички корпус* објашњен је разлог за одабир извора, затим је образложен начин ексерпције и бележења ономастичких јединица (нарочито у вези са акцентом). Циљ овог поглавља био је да се утврди поузданост извора и да се успоставе критеријуми одабира и представљања ономастичког материјала. Потом је указано на значај проучавања дела Борисава Станковића, имајући у виду истакнуто место дела овог писца у историји српске књижевности. Такође, према књижевнонаучним разматрањима наговештено је посебно место ономастичког слоја у композиционој структури књижевног текста, које је анализа потврдила.

Како би се приступило анализи, у трећем поглављу дат је теоријско-методолошки оквир рада. Ово поглавље је значајно, јер доноси разматрања о књижевној ономастици како српских тако и страних аутора (нарочито са руског говорног подручја). Испитиван је појам књижевне ономастике, разматране су особине властитих имена у књижевном делу, њихове функције, као и однос књижевне ономастике према другим дисциплинама. Уочено је да се књижевна ономастика диференцира у односу на традиционалну по томе што ономастикон у књижевном делу представља затворен систем, властита имена у уметничком тексту могу имати различите функције (нпр. номинативну, стилску, експресивну), а предмет интересовања литерарне ономастике, осим властитих имена, представљају и апелативи (нпр. за именовање и ословљавање људи). Затим је дат преглед досадашњих истраживања у овој области у страној литератури (руски, енглески, пољски језик) и у србистици, и истакнути су кључни пунктови интересовања истраживача и метода испитивања ономастичког материјала.

У поглављу *Дијалекат у језику књижевног дела Борисава Станковића* најпре је описан однос дијалекта и књижевног језика писца, а затим су систематски изнета истраживања призренско-тимочке говорне зоне и испитивања врањског говора. Значај овог поглавља за анализу је у томе што даје преглед фонетских, творбених, морфолошких, синтаксичких, лексичких специфичности дијалекатске зоне које је писац користио у свом делу, а које представљају и богат извор језичких средстава за стилско обликовање именослова.

Пето поглавље, *Ономастички слојеви у књижевном делу Борисава Станковића*, представља главно и најобимније поглавље рада. У њему је грађа разврстана према ономастичким категоријама у пет већих целина: *антропонимске категорије*, *(микро)топонимске категорије*, *зооними*, *имена из области религије* и *имена из области друштвеног живота*. Анализира се значење свих посматраних властитих имена као и начин њиховог постанка. На одређеним местима ауторка даје статистичке податке о онимима у графичким приказима. У овом поглављу ауторка се осврће на

властита имена и са стилистичке тачке гледишта, анализирајући начин на који је писац одређено име употребио, као и ефекте такве употребе – испоставило се да имена која имају нарочиту стилску функцију управо су они оними који су дијалекатски обојени. У посебним потпоглављима је истакнут утицај дијалекта на посматрани део именослова.

На крају, у последњем поглављу, ауторка доноси закључке истраживања на систематизован начин.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА

Научни радови

- Божић Синчук, Милица: „Питање језика посредника и усвајање падежног система на почетном нивоу учења српског као страног језика” у: *Српски језик као страни у теорији и пракси IV*, зборник радова са научног скупа, Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, **2020**, стр. 33–46.
- Божић Синчук, Милица: „Систем акцентуације у говору Лапова (код Крагујевца)”, у: *Савремена проучавања језика и књижевности*, ур. проф. др Милош Ковачевић, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, **2019**, стр. 15–23 (M45).
- Божић Синчук, Милица: „Српско песништво као инспирација за стваралаштво Светислава Божића” у: *Бројаница Светислава Божића*, зборник радова са Округлог стола посвећеном добитнику награде *Златна књига Библиотеке Матице српске* за 2018. годину, Нови Сад: Матица српска, **2018**, стр. 37–48.
- Божић Синчук, Милица: „Лексикографска обрада глагола *бежати* у *Речнику српскога језика*”, у: *Језици и културе у времену и простору VII/2*, Нови Сад: Филозофски факултет. **2018**, стр. 31–40 (M14).
- Божић, Милица: „Статус суплетивних множинских облика именице *дугме* у савременом српском језику”, у: *Савремена проучавања језика и књижевности*, година IX/књига 1, **2018**, ур. проф. др Милош Ковачевић, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 57–68 (M45).
- Божић, Милица: „Семантичко разједначавање у низу именичких деминутива изведених од једне основе”, *Липар* 64, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, **2017**, стр. 61–76 (M52).
- Божић, Милица: „О придевима *пасји* и *псећи* у савременом српском језику”, *Корејско друштво слависта: Истраживања по славјанским језикам 21–2/2016*, стр. 13–23.

Стручни текстови

- Божић, Милица: „Граматицке иновације у употреби придева и прилога у језику младих”, *Свет речи* 45/46, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, **2018**, стр. 51–53.
- Божић Синчук, Милица: „О *Божићу* у *Српском рјечнику* Вука Караџића”, *Призор: часопис за културну историју Јадра*, бр. 17 **2018**, Лозница: Центар за културу *Вук Караџић*, 15–18.
- Стоканић, Владисава, Божић Синчук, Милица: „Подела речи на крају реда – камен спотицања у језичкој пракси”, *Језик данас*, бр. 11 **2018**, Нови Сад: Матица српска, 18–21 (M53).

Прикази

- Божић, Милица: „Путевима лексикографије” (приказ колективне монографије *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси*), *Књижевност и језик*, год. LXII, бр. 3/4, 2015, стр. 409–414 (M51).

Популарни текстови

- „Колико модерно изражавање мења граматичка правила”, *Блиц*, 4. децембар 2016. (недеља), стр. 10/11 (Милица Божић, Ненад Крцић, Тамара Лежайић, Милица Ђуричић).

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање мср Милице Божић Синчук донело је значајне резултате у области књижевне ономастике. Књижевна ономастика пружа јединствене могућности за језичка испитивања конотативних значења ономастикона до којих је теренским истраживањима врло тешко доћи, па књижевна дела представљају драгоцен извор за ономастичка проучавања, нарочито она у чијем изразу постоји уплив дијалекта, као што је то случај са делом Борисава Станковића. Захваљујући књижевном контексту уочено је колико важан сегмент пишневог дела представљају ономастички слојеви, како ауторка наводи у *Закључку*: „Узбудљиво рашчитавање традиције и историје кроз ономастичке слојеве засновано је на националној култури сећања и ауторовој интимној исповести”.

Након прегледа литературе о књижевној ономастици у србистици, начињен је пресек досадашњих проучавања чији је циљ био, између осталог, уочавање подударности у методолошком приступу грађи.

У складу са основним циљем рада да се сачини регистар властитих имена, значај овог рада јесте што је сакупљена грађа обједињена на једном месту и анализирана вишеаспектно у контексту епохе коме дела припадају. Главни задатак овог истраживања јесте био да прикаже неке битне стране ономастичких слојева и покаже њихову језичку, сазнајну и естетску улогу у књижевном делу Борисава Станковића. Ексцерпирано је 425 властитих имена из шест књига Сабраних дела. Такође, издвојено је и 38 апелатива за ословљавање и именовање људи.

Како се други циљ истраживања састојао у уочавању дијалекатских елемената у структури властитих имена, ауторка је препознала да грађу може поделити на властита имена која имају утицај дијалекта и на властита имена која су у складу са стандардом. Властита имена која имају дијалекатску подлогу јесу, у највећој мери, антропоними, а остале категорије више су у складу са стандардом. У томе је препознат пишчев стваралачки поступак, јер су имена протагониста лични пишчев избор заснован на (ауто)биографској подлози, а топонимија, имена из религијске сфере, имена из

друштвеног живота задати су стварносним географским, историјским оквиром и зато је уплив дијалекта ограничен на појединачне ониме које је писац нарочито употребљавао.

Након прегледа дијалекатских, односно језичкостилских карактеристика сваке ономастичке категорије, ауторка је у табеларном приказу систематично представила основне црте према језичким нивоима. Утицај дијалекта уочен је на фонетском плану (нпр. понародњене, фонетски упрошћене варијанте имена), нарочито на творбеном плану (нпр. дијалекатска творба суфиксима специфичним за јужне српске говоре; а творбу надимака карактерише антропонимизација апелативне локалне лексике; процеси трансонимизације и др.), на морфолошком нивоу (нпр. вокативне форме), на синтаксичком нивоу (нпр. употреба дијалекатских посесивних форми на + општи падеж), на лексичком нивоу (нпр. апелативна лексика за ословљавање људи; покрајинска значења лексема; дијалектизми у говору појединих ликова – као ширем контексту за посматрање функције личних имена). У испитивању творбене структуре онима, нарочита пажња посвећена је појави дијалекатске творбе и дијалекатским суфиксима *-ка*, *-ча*, *-че*, затим појави онимизације апелативне лексике, супстантивизације адјектива, метонимизације и метафоризације. Уочене језичке појаве, представљају средства за постизање одређеног стилског ефекта, како ауторка у *Закључку* истиче: „Властита имена са одликама народног говора стилски су маркирана, јер обогаћују карактеризацију јунака, доприносе верном и живом представљању времена, патријархалних обичаја, људи и простора у књижевном делу Борисава Станковића”.

Рад је богат језичкостилским разматрањима посматране грађе, што је био један од циљева истраживања. Уочено је да ономастички изрази неретко представљају језичке и стилске доминанте анализираних текстова, јер заузимају насловну позицију у књижевном делу и део су мотивске структуре дела. У испитивању стилске функције ауторка се водила књижевнонаучним разматрањима о тематско-идејном склопу пишевог дела. Експресивна функција властитих имена постигнута је, нарочито, творбеним и фономорфолошким средствима. Издвајају се хипокористична имена и надимци, изведенице дијалекатским суфиксима *-ка*, *-ча*, *-че*, као и изведенице општим деминутивним суфиксима (нпр. *-ица*). Истакнуто је да се употребом дијалектизованих облика постиже особена карактеризација ликова и живо представља историјско-географски простор времена с краја 19. и почетка 20. века. Али се, такође, постиже и стилски ефекат – експресивност и појачана осећајност, што је карактеристика књижевности доба модерне којој дело Борисава Станковића припада.

У раду је испитивана и фреквенција употребе онима, као и појава да једно име носи неколико ликова у укупном књижевном делу Борисава Станковића. Ауторка закључује да је висока фреквенција јављања посматраних личних имена у вези са, с једне стране, утемељеношћу датог онима у именослову посматраног поднебља и његовој повезаности са народним веровањима, а са друге стране, пишевим нарочитим избором и аутобиографском подлогом.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Мср Милица Божић Синчук написала је квалитетну докторску дисертацију. Кандидаткиња је показала да одлично влада врло сложенем материјом, која је изложена прегледно и систематично у раду написаним јасним научним стилем. Анализа је заснована на грађи из поузданог књижевног извора. Пошто су закључци изведени из анализе пажљиво одабраног корпуса, можемо рећи да овај рад, као оригинално дело, значајно доприноси осветљавању низа стручних и теоријских питања књижевне ономастике.

Ова студија ће бити корисна језичким стручњацима који се баве питањима књижевне ономастике, дијалектологије и стилистике, али и истраживачима српске књижевности и културе. Такође, резултати истраживања могу бити значајан додатак укупној оцени језика писца.

Докторска дисертација Милице Божић Синчук има врло репрезентативан теоријски део. У њему је кандидаткиња теоријски разматрала одлике властитих имена у књижевном делу, методе испитивања ономастичке грађе у литерарном тексту, а потом изнела бројне закључке о именослову који је испитала. Посебно су корисни резултати њеног испитивања дијалекатске подлоге ономастикона, затим и веома детаљна творбено-семантичка анализа имена у разгранатој и прегледној класификацији. Показало се да врањски говор (призренско-јужноморавски говорни тип) утиче на формирање ономастикона и да дијалекатски обојена имена представљају стилске доминанте именослова и имају експресивну функцију. Језичка средства којима се постиже нарочити стилски ефекат су пре свих творбена и фонеморфолошка, а улога оваквих дијалекатских ликова јесте у живом и верном представљању друштвене, културолошке и историјске слике једног поднебља у одређеном временском пресеку.

Ово су само неки од важних закључака до којих је дошла мср Милица Божић Синчук у својој докторској дисертацији, која представља користан и важан допринос српској књижевној ономастици, традиционалној ономастици, дијалектологији и стилистици.

IX ПРЕДЛОГ

На основу укупне оцене докторске дисертације мср Милице Божић Синчук, Комисија предлаже да се кандидаткиња позове на усмену одбрану докторске дисертације *Ономастички слојеви и њихова дијалекатска подлога у књижевном делу Борисава Станковића* пред Комисијом потписаном у овом Извештају.

Београд, 15. децембар 2020. године

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Михаило Шћепановић, ванредни професор, ментор

Др Вељко Брборић, редовни професор

Др Милош Ковачевић, редовни професор

Др Јованка Радић, научни саветник